

UDC 01(477)+01(438)

BIBLIOGRAFIA UKRAINY I POLSKI: O CO CHODZI?**Janiszewski Aleksander**Edytorstwa i redagowania Politechniki Kijowskiej,
Kijów (Ukraina)

W artykule chodzi o ukształtowaniu spisów bibliograficznych (spisów literatury) w publikacjach naukowych (w czasopiśmie i książkach) Ukrainy i Polski. Akcentuje się uwaga, że w Polsce z jakichś przyczyn prawie w żadnym czasopiśmie naukowym i żadnym wydawnictwie nie dotrzymują się norm Międzynarodowego standaryzowanego opisanie bibliograficznego (ISBD), co bardzo komplikuje pracę ze źródłami polskimi naukowcom zagranicznym, w szczególności ukraińskim. Chodzi o tym, że ułożenie spisów literatury wykorzystanej w monografiach, artykułach, dysertacjach zgodnie z regułami ISBD służy dodatkowym filtrem przeciwko takiego haniebnego zjawiska w środowisku naukowym, jak plagiat.

Kluczowe słowa: bibliografia, spis literatury, ISBD, Polska, Ukraina, monografia, artykuł, dysertacja, plagiat.

W czasach globalizacji, zjednoczenia kultur, wymiany doświadczeniem naukowym jako jednostki jakiegoś wielkiego obszaru wiedzy szczególnego znaczenia nabywa jednoznaczność przeczytania informacji źródłowej w pracy lub książce monograficznej. Chodzi o jednolitej interpretacji Międzynarodowego standaryzowanego opisanie bibliograficznego (ISBD) u filologów różnych krajów, a mianowicie Polski a Ukrainy.

ISBD (*International Standard Bibliographic Description*) albo Międzynarodowe standaryzowane opisanie bibliograficzne jest zbiorem przepisów opisanie źródeł w pracach naukowych, ułożonym przez Federację międzynarodową stowarzyszeń bibliotecznym (IFLA) dla opisanie szerokiego widma materiałów bibliotecznym. Podsumowane wydanie ISBD ukazało się drukiem w 2007 roku. Celem ISBD jest zaprezentowanie ujednostajnionej formy opisanie bibliograficznym, które mogą być wykorzystane dla wymiany na poziomie międzynarodowym. To wszystko pozwoli IFLA podtrzymać program wszechstronnej kontroli bibliograficznej za pracami naukowymi [8].

Jednak jeżeli porywnać ukształtowanie bibliograficzne w publikacjach naukowym Ukrainy i Polski, to można zakonkludować, że rozumienie a interpretacja norm i żądań ISBD w nich są całkowicie różnym. Przy czym co jest paradoksalnym: w kraju, który już ile lat jest dopiero sąsiadem Unii Europejskiej, sąsiadem ponętnego dyskursu cywilizacyjnego, sąsiadem, niestety, nie swojej matrycy kulturalnej, usiłują, można powiedzieć, gorliwie pilnować rekomendacje ISBD. Każdy dział naukowy placówki akademickiej, każda katedra na uniwersytecie, każde poważne wydawnictwo uważają za dobry ton kształtować spisy literatury w pracach co wydają (chodzi o, przede wszystkim, pracach naukowym) za wzorcami ISBD.

A w kraju, który jest choć i młodym, jednak pełnowartościowym członkiem Unii, który żyje za jej ustawami, dyskurs naukowo-wydawniczy który jest więcej rozbudowany, żądania ISBD, można zakonkludować, pozostają na marginesie uwagi jak naukowcy-autoryw, tak i wydawcy ich książek. Taka różnica w podejściach do ukształtowania aparatu informacyjnego w pracach naukowym jest swoistym markierem «swy-oby» przy interpretacji modusu kultury akademickiej pogranicza polsko-ukraińskiego, albo, jeżeli mywić globalniej, pogranicza wewnątrznoślowiańskiego.

Jak konkretnie oddziaływa taki markier przy napisaniu artykułów, monografii, innych materia-

łów? Oddziaływa tak, że naukowcu, który formował się jak osobistość, jak indywidualum w kontynuumie wariacyjności dotrzymania warunków dokumentów normatywnym, bez wykonania jakich jego praca nie mogła być przyjęta do żadnej redakcji, żadnego wydawnictwa, żadnej Rady naukowej u siebie w kraju i nie tylko przypada terminowo uczyć się temu, czemu, za rachunkiem hamburskim, uczyć się i nie potrzebno. Chodzi o kierowanym chaosie używania znaków tak zwanej interpunkcji zalecanej, strukturze zapisu, dziedzinie opisu. Nawet jeżeli rozpatrywać źródło nie jak pozycję spisu literatury, a jak odsyłacz (co spotyka się dość często), to i w nim musi być taki komplet składników bibliograficznym, który zabezpieczy poszukiwanie obiektu odnośnika, a głównie – jego **identyfikację** [1].

Po co IFLA trzeba realizować kontrolę bibliograficzną i dlaczego każdemu naukowcu należy naśladować reguły i rekomendacje ISBD? Tutaj można wspomnieć wypowiedź znakomitego pisarza współczesności Umberto Eko: «Normy opisu bibliograficznego stanowią sobą, można powiedzieć, urodę etykiety naukowej. Ich pilnowanie ukazuje na nawykienie do nauki, a ich przestąpienie uwydatnia parweniusza i nieuka i często rzuca haniebną cień na pracę, zdawałoby się, przyzwoitą na pierwszy rzut oka» [2]. Ona najbardziej charakteryzuje cele i zadanie ułożenia unormowanym spisów literatury. Co więcej, dokładne pilnowanie moresu w ukształtowaniu aparatu informacyjno-bibliograficznego prac i wydań naukowym jest, choć i nieistotnym, lecz dodatkowym filtrem przeciwko takiego haniebnego zjawiska w nauce jak plagiat.

Na Ukrainie w 2009 roku stał się krzyżący ewenement, kiedy praca podana na habilitację i pomyślnie obroniona okazała się, co się nazywa, bezbożnie przepisana u całego szeregu wybitnym uczonym rosyjskim. Ubiegająca się o habilitację prosto przelożyła ich pracy (monografie, artykuły, dysertacje) na język ukraiński i postawiła swoje nazwisko. Fakultet filologiczny Uniwersytetu Donieckiego był bardzo zadowolony, że pierwsza na Ukrainie obrona pracy habilitacyjnej z nauki komunikacji socjalne odbyła się właśnie u jego pracownika (i nie jest ważnym dla jego kierownictwa jak się to stało), a urażonym Rosjanom nic się nie pozostało jak nazwać tę historię «Sprawą Artamonowej» (za gorzką ironią ubiegająca się o stopień miała taką same nazwisko, jak i protagonistki jednoimiennej powieści Maksyma Gorzkiego).

My tutaj nie będziemy przystawać na szczegółach tych dziejów. O nich wiele napisano w ukraiń-

skim i rosyjskim segmentach Internetu [3; 4]. (Kto zacieka się tą historią można dać odpowiednie odsyłacze a pomyć w tłumaczeniu.) Powiemy jedynie, że na Uniwersytecie Donieckim, jak i całkiem w tym obwodzie, bardzo wolnie traktują normy etyki naukowej i morali w zachowaniu w ogóle. (O czym można i usłyszeć teraz w nowinach.)

Dla nas tutaj jest ciekawym inne: w spisach literatury i «dysertacji», i «monografiach», ktryra do niej pisze się, opis wszystkich źrydeł (będziemy uważać ich wykorzystanymi (?)) jest ułożony absolutnie chaotycznie, z brakiem systemu i bezładnie, żeby niesposyb było identyfikować a potem i znaleźć książkę, czasopismo, internet-źrydło ta inne. Taką konkluzję było wyciągnięto ludźmi, ktryre przybowali zwrycić uwagę społeczności do takiej «obrony» (niestety, bezowocne).

Kiedy spis literatury w prace naukowej jest ułożony za regulami ISBD, ktryre, jak było wyżej wymieniono, wszyscy naukowcy muszą znać, – więcej możliwości skontrolować prawdziwość Wiedzy, co powinna zasadzać się, jak wiadomo, na zdobyczach poprzednikyw. Kiedy opracowana, naprzykład, książka jest opisana zrozumiałym dla wszystkich standardowym językiem symbolyw, koniec końcem jest powyd zadać dodatkowe pytanie po materiałach (o ile znasz co to jest albo o co chodzi, z czym masz do czynienia) jeszcze na «dalekich podejściach» do opublikowania: na etapach omywienia, dyskusji, opiniowania. Inaczej mywiąc, czym więcej u publiczności naukowej środkiw i metod (wśryd nich i czysto technicznych) postawić, unaocznic i sprawdzić kwestię o nowości pracy autora tym lepiej dla Wiedzy w znaczeniu filozoficznym tego słowa [5].

Teraz o książkach polskich. Od razu autor tego referatu chce powiedzieć, że nie będzie iść o jakiejś krytyce personalnej autoryw niżej wymienionych monografii i zbioru lub o dyskusjach (jeżeli takie są) wokół ich książek. Ze swoim statutem, jak mywią na Ukrainie, do cudzego klasztoru nie chodzą. Chce się rywnież zauważyć, że **nie chodzi** i o informacji naukowej, ktryra w tych książkach jest. Co więcej, powiemy, że ją podano bardzo kwalitatywnie i jakościowo po wszystkich kryteriach. Chodzi jedynie o aparacie bibliograficznym, do ukształtowania ktryrego, możliwie, autorzy i nie mieli stosunku. Monografie i zbioru artykuływ wzięto z tych, ktryrymi autor referatu korzystał się w ciągu bieżącego roku w ramach prowadzenia badań naukowych. To są: monografia Marcina Pietrzaka «Krytyka literacka wobec pokolenia «Współczesności»» [10], monografia Jarosława Ławskiego «Marie romantykwy» [9], monografia Ewy Ihnatowicz «Proza Kraszewskiego. Codziennosc» [6] i zbioru artykuływ «Intermedialność w kulturze końca XX wieku» za redakcją Andrzeja Gwoździa i Sławy Krzemień-Ojaka [7].

U Marcina Pietrzaka bibliografię w książce podano jak odnośniki. Zgodnie z ISBD, odnośniki porządkują się inną normą międzynarodową: ISO 690. Wymieniony standard pozwala nieco odstępować od rekomendacji ISBD, lecz z warunkiem, że źrydło musi być jednoznacznie zidentyfikowane i poszukiwanie jego zabezpieczone.

Jeżeli wziąć, na przykład, odnośnik na s. 95 monografii, można zauważyć, że jest odsyłacz na pracę J. Łukasiewicza «Pejzaż wewnętrzny Swena Czachorowskiego». Jednak żadnych symbolnych znakiw, ktryre wskazywałyby na rodzaj źrydła (książ-

ka, czasopismo, zbioru), kształt źrydła (artykuł czy rozdział), chronotop źrydła (miejsce i rok wydania), objętość źrydła (ilość stronic) nie ma. Jeżeli czytelnik monografii zachce zapoznać się z pracą Łukasiewicza, to on za takim zapisem **nie zmoże** zorientować się, co to za praca, co szukać w bibliotece lub w Internecie, co to za wydanie drukowane. Ten sam obraz można spostrzec i na innych stronicach, na przykład, s. 137. Odnośnik mywi, że autor korzystał się pracą J. Kwiatkowskiego «O krytyce literackiej Kazimierza Wyki», wiadoma także stronica – 425. Jednak wyżej wymienione pytania pozostają bez odpowiedzi. Niekiedy można ujrzeć tytuły wydań periodycznych, jednak znyw taki akcentowania, że to są periodyki, numeryw stronic artykuływ czy rozdziaływ (jeżeli to jest książka) nie ma.

«Marie romantykwy». Biblia dla tych, kto zajmuje się romantyzmem polskim, niezastąpiony pomocnik badaczyw «szkoły ukraińskiej» romantyzmu polskiego. Jednak... Na odmianę od Pietrzaka w końcu monografii jest spis bibliograficzny. Na spisy bibliograficzne żądania ISBD szerzą się bezapelacyjnie. Lecz wszystkie pozycje spisu są przytoczone bez tytuływ wydawnictw, bez zaznaczenia stronic, ilości tomyw w wielotomowych wydaniach, bez interpunkcji zaleconej ta innych drobnostkowych pierwiastkwy. Identyfikować takie źrydła czytelnikowi dla dalszego wyszukiwania jest kłopotliwie.

U Ewy Ihnatowicz w «Prozie Kraszewskiego» rywnież, podobnie do Pietrzaka, podano odnośniki. Co komplikuje korzystanie bibliografią – tak to rozpowszechniona implikacja właśnie opisu bibliograficznego w tekst odnośnika, wśryd ktryrego odsyłanie do źrydła gubi się. Osobnych odsyłaczyw jak samodzielnych zapisyw w monografii nie dużo. Lecz one składają się albo wyłącznie z nazwisk autoryw i tytuływ ich wydań ze stronicami cytatyw (na przykład, s. 146: «J.I. Kraszewski, *Rodzeństwo*, t. 1, s. 26»; s. 150: «E. Orzeszkowa, *Babunia*, s.115»), albo z niestandardyzowanych zapisyw (na przykład, na ss. 177, 250, 251 są niewłaściwe użycia nawiasyw kwadratowych). Wydawnictwa, rodzaj, ogólna ilość stronic – brak.

I nareszcie zbioru artykuływ «Intermedialność w kulturze końca XX wieku». Tutaj w porywnaniu z wymienionymi monografiach całkowita anarchia: stronicy są – stronic nie ma; numeryw czasopism są – numeryw czasopism nie ma; miejsca wydań są – miejsc wydań nie ma. Co prawda, wszędzie są lata wydania, lecz niewiadomo dlaczego w nawiasach kwadratowych i po nazwiskach autoryw. Nowym są odsyłacze na Internet. Jednak one stanowią przepisane wiersze brauzera, ściślej mywiąc reżym dostępu. Żadnych charakterystyk internet-materiaływ nie mieszczą.

Jeżeli uogólnić obraz bibliograficzny scharakteryzowanych monografii i zbioru, to można powiedzieć, że mimo różnaitości form zapisyw, pewny systemat w ich zastosowaniu przeyiera się, choć i bardzo słaby. Z punktu widzenia ISBD taki systemat można zatytułować jako kierowany chaos, o czym już chodziło się wyżej.

Żeby unaocznic żądania ISBD do zapisyw bibliograficznych, zrobimy opisy książek, ktryre oglądaliśmy.

Na książkę w całości:

Pietrzak M. Krytyka literacka wobec pokolenia «Współczesności»: monografia / Marcin Pietrzak. – Warszawa: In-t badań literackich: Fundacja Akad. Humanistyczna, 2007. – 260 s.

Na rozdział książki:

Ławski J. Dziedzictwo–Przełom–Krytyka. Kobiety i literatura u progu epoki romantycznej / Jarosław Ławski // Marie romantykwy : monografia / Jarosław Ławski ; rec. prof. dr hab. Maria Kalinowska (UMK), prof. dr hab. Włodzimierz Szturc (UJ). – Białystok: In-t filologii polskiej UB, 2003. – Rozd. I. – S. 13-43.

Na odnośnik w książce:

Kraszewski J.I. Z dziennika starego dziada. – S. 395. – Przytocz. za: Ihnatowicz E. Proza Kraszewskiego. Codziennosc : monografia / Ewa Ihnatowicz. – Warszawa: Wydział polonistyki UW, 2011. – S. 63.

Na artykuł w zbiorze:

Godzic W. Na marginesie metafor sieci / Wiesław Godzic // Intermedialność w kulturze końca XX wieku : zb. pr. nauk. / pod red. A. Gwoździa, S. Krzemień-Ojaka. – Białystok: Trans Humana, 1998. – S. 27-39. – Bibliogr.: s. 39. – (Kultura i przyszłość).

Koncepcje ISBD pozwalają robić opis identyfikacyjny również i internet-źródła, które bardzo rozmaite i niekiedy zagmatwane.

Jak wpływa, naukowcom pogranicza polsko-ukraińskiego, które kształtują swoje prace zgodnie z regułami ISBD (jeszcze raz przypomnimy, że to jest oficjalny dokument międzynarodowy), może być trudno prowadzić wspólne badania z kolegami z Polski na etapach reasumowań, sprawozdań, prosto publikacji przez różnicę w paradygmatach identyfikacyjnych baz źródłowych. Dlatego autor tego referatu (artykułu) apeluje do opinii naukowej Polski rozpocząć współpracę z tego problemu, żeby podejścia do ukształtowania aparatu informacyjno-bibliograficznego w pracach polsko-ukraińskich można było oznaczyć nie «swyj-obcy», a «swyj-swj». Do tegoż polskim kolegom to będzie korzystnie przy publikacjach w czasopiśmie zagranicznych, w szczególności ukraińskich. Autor gotywu udzielać pomoc i teoretyczną, i praktyczną wszystkim, kto jej zapagnie.

Literatura:

1. Калинина Г.П. Новый ГОСТ на составление библиографических ссылок / Г.П. Калинина // Библиография. – 2008. – № 6. – С. 3-11.
2. Протопопова Е.Э. Как составить библиографическое описание рекламного продукта / Е.Э. Протопопова // Библиография. – 2011. – № 4. – С. 19-25. – Эпиграф.
3. Сеницына С. Дело Артамоновой. О проблеме плагиата в науке на одном конкретном примере [Электронный ресурс] / Светлана Сеницына // www.relga.ru : науч.-культурол. интернет-журн. / Южный федер. ун-т. – Наука и техника : загол. гл. меню. – 2011. – № 2, 15 янв. – html-файл (19.01.2015).
4. Сеницына С.Л. Плагиат Артамоновой: за гранью безумного или просто скверный анекдот? / С.Л. Сеницына // Частный корреспондент : интернет-газ. – Общество ; С. 37 : загол. гл. меню. – 2011. – 13 окт., 1255 (UTC +3:00). – URL: www.chaskor.ru (21.01.2015).
5. Янішевський О. Нові правила в оформленні списків використаної літератури: драматизм впровадження чи початок правового нігілізму у видавничій галузі? [Текст] / Олександр Янішевський // Вісн. Кн. палати. – 2008. – № 5. – С. 9-11.
6. Ihnatowicz E. Proza Kraszewskiego. Codziennosc : monografia / Ewa Ihnatowicz. – Warszawa: Wydział polonistyki UW, 2011. – 346 s.
7. Intermedialność w kulturze końca XX wieku : zb. pr. nauk. / pod red. A. Gwoździa, S. Krzemień-Ojaka. – Białystok: Trans Humana, 1998. – 312 s. – (Kultura i przyszłość).
8. ISBD: International Standard Bibliographic Description : consolidated ed. / ISBD Review Group, Standing Committee of the IFLA Cataloguing Section. – [s. l.] : De Gruyter Saur, 2007. – 325 s.
9. Ławski J. Marie romantykwy : monografia / Jarosław Ławski ; rec. prof. dr hab. Maria Kalinowska (UMK), prof. dr hab. Włodzimierz Szturc (UJ). – Białystok: In-t filologii polskiej UB, 2003. – 764 s.
10. Pietrzak M. Krytyka literacka wobec pokolenia «Współczesności» : monografia / Marcin Pietrzak. – Warszawa: In-t badań literackich : Fundacja Akad. Humanistyczna, 2007. – 260 s.

Анотація

У статті йдеться про оформлення бібліографічних списків (списків літератури) у наукових публікаціях (в журналах і книгах) України та Польщі. Акцентується увага, що у Польщі з якихось причин майже у кожному науковому часописі і в жодному видавничстві не дотримуються норм Міжнародного стандартного бібліографічного опису (ISBD), що дуже ускладнює роботу з польськими джерелами закордонним науковцям, особливо українським. Йдеться про те, що укладання списків використаної літератури у монографіях, статтях, дисертаціях відповідно до правил ISBD слугує додатковим фільтром проти такого ганебного явища в науковому середовищі, як плагиат.

Ключові слова: бібліографія, список літератури, ISBD, Польща, Україна, монографія, стаття, дисертація, плагиат.

Summary

This article enlightens the ways of bibliography arrangements in scientific, journalistic and book publications in Ukraine and Poland. It emphasizes that Polish scientific periodicals don't follow the basics of the international standards of bibliographic description (ISBD) which greatly complexifies the work with Polish scientific sources for the foreign scientists, Ukrainian scientists in particular. It is pointed out that making lists of used literature in monographs, articles and dissertations according to the basics of ISBD provides the additional filter for the common problem in the scientific sphere as plagiarism.

Keywords: bibliography, literature (source) list, ISBD, Poland, Ukraine, monograph, article, dissertation, plagiarism.